

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Høringssvar: forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk - Tolkeloven -

Utdanningsforbundet takker for muligheten for å kommentere forslaget til en ny tolkelov.

Det er ikke uvanlig å møte foreldre og foresatte som ikke behersker norsk godt nok til å forstå muntlig informasjon fra skolen, og hvor vi samtidig har problemer med å forstå dem. Muligheten for å ha tolk til stede i samtaler med foresatte om barna deres og om det norske skolesystemet sikrer foreldre og barn rettigheter og gir utdanningssystemet trygghet for at vi som offentlig tjenesteytere forstår og blir forstått. Det samme gjelder også for ungdommer og voksne med kort botid i Norge og som selv skal ta ansvar for eget liv. Tolk er derfor særlig aktuelt og nødvendig når det gjelder introduksjonsprogrammet, rådgivning, karriereveiledning og andre tiltak for å kvalifisere seg til studier og arbeid.

Utdanningsforbundet har tidligere besvart høringer om bruk av tolk, blant annet kommenterte vi *NOU 2014:8 tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*, som foreliggende lovhøring er en oppfølging av. Vi kommenterte også forslaget til ny §11e) i forvaltningsloven i 2014. Utdanningsforbundets hovedanliggende var og er at barn ikke skal benyttes som tolk for sine foreldre, men heller ikke skal slektninger tolke for familien. Lojalitetsbrudd, følelsesmessig involvering f.eks. ved medisinsk oppfølging, skal ikke en tolk oppleve.

En tolk skal være uavhengig (uhildethet) vis à vis den/dem det tolkes for. Personlig avstand til den det tolkes for er en forutsetning for å levere god tolketjeneste. For Utdanningssystemet og lærerprofesjonen er det viktig at det som formidles til barn, unge og deres foresatte samt de voksne i utdanningssystemet ikke hindres av kommunikasjonssvikt, der kyndig tolking hadde kunnet avhjulpet situasjonen. Det er vesentlig for en rettsstat å sikre rettighetene til barn, unge og voksne i utdanningssystemet slik at de blir forstått, forstår selv og kan få gi uttrykk for sine meninger og følelser.

En betingelse for å få til dette er å utdanne og sertifisere tilstrekkelig med tolker. Profesjonalitet i alle ledd i en tolkesituasjon bidrar til effektiv og god saksbehandling. Tolkekvaliteten er avgjørende. Det krever en god tolkeutdanning, som selvfølgelig handler om

språkkunnskaper og tolking begge veier fra og til et språk. I tillegg må det stilles krav til en bevisst og profesjonell holdning når man er tolk. Som tolk er man et redskap for dem som kommuniserer og skal selv tre tilbake som person.

Utdanningsforbundet støtter i hovedsak lovforslaget med de kommentarene som fremkommer under. Det er fem år siden den offentlige utredningen ble fremlagt og vi mener at det utvilsomt er behov for en tolkelov og at det har vært det lenge. Vi forventer derfor at behandlingen av lovforslaget skjer raskt og at ikrafttreddelsen skjer umiddelbart:

LOVFORSLAGET

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formål

Det har slik Utdanningsforbundet vurderer, dessverre vært et underforbruk av tolketjenester i utdanningssystemet gjennom mange år. Vi har også erfaring for at barn og unge hentes ut fra undervisningen for å følge foreldre til offentlige kontorer og til helsetjenester for å bidra som tolk. Dette er ikke forenlig med retten og plikten til utdanning, ei heller barns og unges rettigheter etter Barnekonvensjonen. Det er derfor viktig å få tolkeloven på plass og at formålet med loven angis slik som i lovforslaget: Den enkelte skal ha rettsikkerhet for å bli behandlet kvalitativt godt, og den skal sikre at det offentlige tar ansvar for både tolkebehov og for at tolken er kvalifisert. Vår vurdering er at forslaget til formålsparagraf i ny tolkelov tydeliggjør både ansvar og kvalitet.

§ 2 Virkeområde

Paragrafen er tydelig utformet med hensyn til hvem loven gjelder for. Det er viktig at også private rettssubjekt omfattes. §2 tredje ledd siste punkt sier dessuten eksplisitt at private barnehager, frittstående skoler og private grunnskoler er omfattet.

Arbeidet med å skaffe kvalifisert tolk både med hensyn til tid og utgifter kan være et hinder for å innkalle tolk. Denne paragrafen stiller tydelige krav til tolkebestiller og -bruker og kan dermed bidra til at det offentlige bruker tolk i større omfang enn nå. Det er viktig.

§ 3 Forhold til annen lovgivning

Utdanningsforbundet støtter departementets forslag om at kravet til tolkekompetanse ikke kan være svakere i annen lovgivning. Tolkelovens krav blir dermed et minimumskrav dersom ikke unntaksregelen kommer til anvendelse.

§ 4 Forbud mot bruk av barn som tolk

Paragrafen er tydelig på at barn ikke skal tolke eller formidle informasjon mellom et offentlig organ og personer, som ikke behersker norsk godt nok. Vi mener at av hensyn til barns beste (Barnekonvensjonens art 3) må dette være hovedregelen. Så har vi forståelse for unntaksbestemmelsen ved nødsituasjoner, som brann, trafikkulykker o.a.

Utdanningsforbundet er skeptisk til unntaket omtalt i siste del av annet ledd: *«eller i tilfeller der det ut fra hensynet til barnet og omstendighetene for øvrig må anses forsvarlig»*. Dette punktet kan åpne for å bruke barns språkkompetanse oftere og i situasjoner, som det ikke er gitt at organet selv kan vurdere om barnet kan ta skade av. Utdanningsforbundet foreslår derfor å stryke dette.

§ 5 Behandling av personopplysninger

Umiddelbart er formuleringen her vanskelig å forstå rekkevidden av: «Offentlige organer kan behandle personopplysninger og opplysninger om etnisk opprinnelse når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven.» Omtalen av paragrafen på s. 101 i høringsdokumentet klargjør en stram forståelse, som man bør vurdere å innarbeide i lovteksten: at opplysninger om språk kan avsløre etnisitet, og at dette kan tillates når det er nødvendig for god tolketjeneste.

Kapittel 2. Offentlige organers ansvar for å bruke tolk

§ 6 Ansvar for bruk av tolk

Utdanningsforbundet er enig i at det skal være en plikt for offentlige organer å bruke tolk slik det er formulert i § 6.

Vi vil likevel påpeke at det utfra § 6 første ledd andre punktum kan være uklart når offentlige organer har plikt til å bruke tolk der det ikke reguleres tydelig av annen særlovgivning. For eksempel er kompetansekartlegging og karriereveiledning for nyankomne flyktninger, og dermed også bruk av tolk i disse tjenestene, ikke lovregulert i dag. Selv om noen nyankomne flyktninger kan litt norsk eller kan en del engelsk, kreves det et høyt språklig nivå for å kunne reflektere over egne interesser, ønsker og muligheter og derved få tilstrekkelig utbytte av tjenesten. Dessverre ser vi at økonomiske hensyn har innvirkning på bruk av tolk der dette ikke er pålagt.

Det bør derfor være en plikt for offentlige organer å bruke tolk i slike sammenhenger, og dette bør ivaretas enten gjennom tolkeloven eller ved særlov. Det kan også ivaretas gjennom forskrift at offentlige organer har plikt til å benytte tolk for å ivareta hensynet til den enkelte flyktnings kvalifiseringstilbud, muligheter til videre arbeid og integreringsprosess, jf. siste ledd om forskriftsfesting.

§ 9 Retningslinjer for bestilling og bruk av tolk

Denne bestemmelsen pålegger organ, som jevnlig bruker tolk, å ha retningslinjer for bestilling og bruk av tolk. Det er viktig, og det er derfor bra at det foreslås å forskriftsfeste dette. Det krever god bestillerkompetanse å få tak i tolk med den riktige og relevante kompetansen. Utdanningsforbundet støtter innføringen av lov bestemmelsen.

§ 10 Krav om politiattest

Utdanningsforbundet mener departementets argumentasjon for å kreve utvidet og uttømmende politiattest ved tolking er rimelig når det tolkes for politiet, påtalemyndigheten, domstolen, utlendingsforvaltningen, kriminalomsorgen og gjenopptakelseskommisjonen. Behovet for å sikre at informasjon ikke kommer på avveie vil være et viktig argument når det tolkes i saker i hos denne type myndigheter.

Utdanningsforbundet støtter derfor hensynet for å kreve utvidet politiattest og også for å kunne fravike kravet over, men vi mener annet ledd i paragrafen bør formuleres noe annerledes. Vi forstår at de situasjonene som ikke tillater å be om politiattest handler om nødsituasjoner, og da bør det stå.

§11 Tilsyn

Utdanningsforbundet støtter departementet i at det vil være nødvendig å føre tilsyn med de organer som benytter tolketjeneste. Erfaringer med underforbruk av tjenesten og hvilke konsekvenser det kan få for den enkelte og for samfunnet begrunner dette.

Kapittel 3. Krav til tolken

§ 13 God tolkeskikk

Utdanningsforbundet støtter innføringen av lovbestemmelsen. Departementet bør gi forskrift som konkretiserer god tolkeskikk ytterligere og i tråd med høringsdokumentet.

§14 Taushetsplikt

Utdanningsforbundet understreker betydningen av at tolkene er godt kvalifisert og er seg sitt ansvar bevisst. Denne bestemmelsen pålegger også det offentlige å sikre at taushetsplikten er forstått av tolkeren. Det er bekymringsfullt at man ikke tidligere har stilt krav om tolkekompetanse og dermed også taushetsplikten. Utdanningsforbundet støtter derfor formuleringene i denne paragrafen, og understreker betydningen av å skolere/informere om disse kravene helt ned på enhetsnivå, som skole og barnehage.

§ 15 Habilitet

Utdanningsforbundet støtter innføringen av denne bestemmelsen. Nær kjennskap til personer man tolker på vegne av kan bidra til at det offentlige fatter uriktige vedtak. Det er en trussel mot rettsikkerheten, som vi må unngå. Særlig når det gjelder tolking fra små språk kan det bli en utfordring å finne habile tolker. Man bør likevel ikke gå på akkord med denne bestemmelsen.

Kapittel 4. Nasjonalt tolkeregister, statsautorisasjonsordningen og reaksjoner

§ 16 nasjonalt tolkeregister

Utdanningsforbundet vurderer et slikt register som et riktig skritt på veien til å kvalitetssikre tolketjenestene.

§19 Varsling om feil ved utførelsen av tolkeoppdraget

Det er positivt at 'enhver' kan varsle om feil ved utført tolketjeneste. Det er samtidig bekymringsfullt at man ikke kan varsle på tolker som ikke står oppført i registret. Selv om kravet til å bruke kvalifiserte tolker vil øke i tiden framover, kan det bety at tolker som ikke fyller kompetansekravet vil bli etterspurt og benyttet. Det kan bidra til redusert kvalitet i det offentlige. Det bekymrer.

ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Utdanningsforbundet støtter innføringen av en tolkelov, som gir den enkelte bruker rettsikkerhet og som bidrar til forsvarlig hjelp og kvalitet i den offentlige tjenesteytingen. Det vil kreve godt kvalifiserte tolker og det vil kreve tilstrekkelig antall tolker. En tolkelov vil gi oppdragsgiver et ansvar for å sikre den enkelte forsvarlig hjelp og dermed bidra til rettsikkerhet for den enkelte tolkebruker. Økt utdanningskapasitet og økt bruk av kvalifiserte tolker vil måtte få økonomiske konsekvenser. Det må det tas høyde for. Men departementet

påpeker i høringsdokumentet at man også kan få innsparinger når det gjelder reduksjon av antall klagesaker, og dermed også bedre retts- og forvaltningsavgjørelser.

Det viktigste med innføringen av tolkeloven er at de verdiene Norge setter høyt, som innebærer likhet for loven og sikkerhet for å bli hørt og forstått (det kontradiktoriske prinsipp), og også få god behandling i sårbare situasjoner, settes i system og at det stilles krav til organer som yter offentlige tjenester om å sikre disse rettighetene.

På bakgrunn av ovennevnte går Utdanningsforbundet imot en innføring av *egenandel* på tolketjenester. Det kan vise seg å bli kontraproduktivt med hensyn til kvaliteten på forvaltnings- og rettsavgjørelsene, og dermed også forringe rettsikkerheten for den enkelte. Det er Norge som rettsstat ikke tjent med.

Med vennlig hilsen

Ruth-Line Meyer Walle-Hansen
seksjonsleder

Anne Kathrine Blyverket
seniorrådgiver